tų. Iš statybos aikštelės buvo atneštas sulaužytas, profiliuota plunksna, aštuonbriaune įmova ietigalis, rastas kasant duobę kolonai.

AUKŠTŲJŲ RUSOKŲ (VILNIAUS RAJ.) PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1974 METAIS

Regina Volkaitė-Kulikauskienė

Aukštųjų Rusokų pilkapiai yra 17-me kilometre į ŠV nuo Vilniaus. Jie išsimėtę jauname miške, abiejose pusėse miško keliuko, jungiančio Aukštųjų Rusokų vietovę su plentu. Nuo plento pilkapiai nutolę apie 300-200 m. Grupę sudaro 35 pilkapiai, iš kurių 4 bemaž visai suardyti, o 8 - smarkiai apardyti. Pilkapiai nevienodo dydžio ir išsidėstę tarsi grupėmis po 5-6 pilkapius vienoje vietoje (pav. 13). Vyrauja 8-9 m skersmens ir 1-1,5 m aukščio pilkapiai. Tačiau esama ir didelių - 12-13 m skersmens pilkapių.

Pilkapiai labai suardyti. Kaip paaiškėjo iš vietinių gyventojų pasakojimų, jie kasinėti XIX a. pabaigoje įvairių lobių ieškotojų, tačiau ypač buvo suardyti trečiame ir ketvirtame mūsų amžiaus dešimtmetyje.

Nepaisant to, kad ši pilkapių grupė yra taip netoli Vilniaus, archeologų ji buvo išaiškinta labai neseniai. Lig šiol ji nebuvo pažymėta nei viename archeologiniame žemėlapyje, neminima ir archeologinėje literatūroje. Pirmą kartą apie šių pilkapių grupę trumpai buvo užsiminta V. Šaulio "Mūsų gamtoje" 1966 m. Nr. 12. 1971 m. ją aplankė Lietuvos TSR MA II žvalgomoji archeologinė ekspedicija.

Kadangi apie pilkapius neturėta jokių išsamesnių žinių, 1974 m. vasarą nutarta juos patyrinėti. Lietuvos TSR MA II kartu su VVU

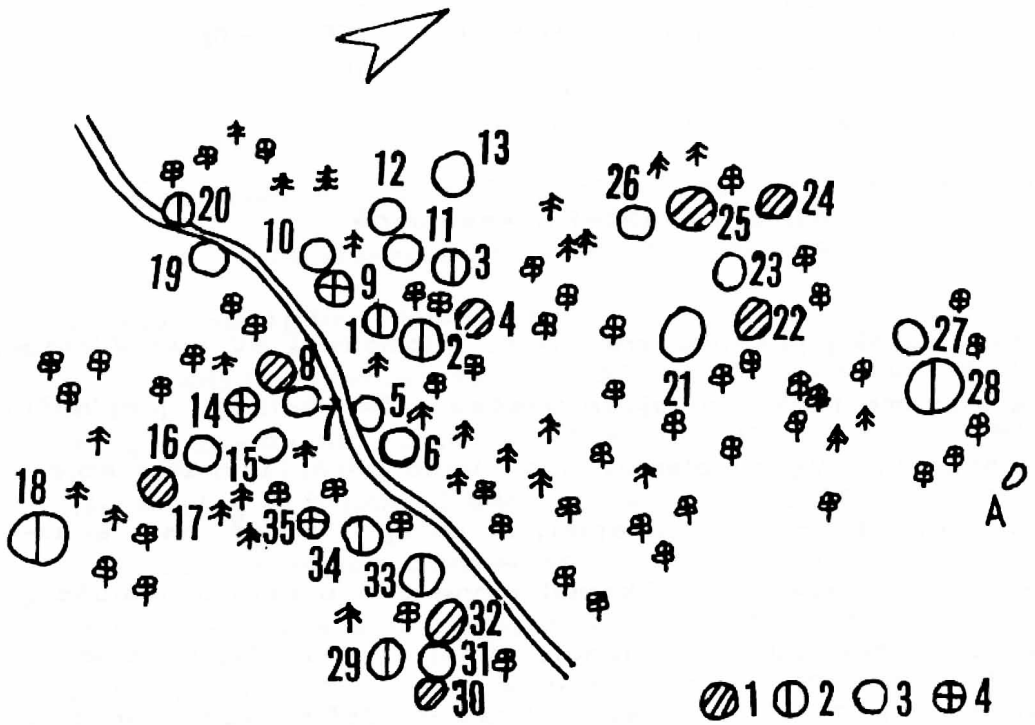

13 pav. Aukštųjų Rusokų pilkapyno planas: 1 - 1975 m. ištirti pilkapiai, 2 - apardytas pilkapis, 3 - svelkas pilkapis, 4 - sunaikintas pilkapis.

ištyrė 8 pilkapius[1]. Vienas jų buvo visai suardytas, kiti, nepaisant blogos būklės, davė vertingų duomenų pilkapių struktūrai, laidosenai ir chronologijai išaiškinti.

Tyrinėjimai parodė, kad pilkapynas nevienalaikis. Seniausi pilkapiai aptikti grupės PR dalyje. Čia buvo ištirti du pilkapiai: Nr. 2(32)

---

[1] Р. Волкайте-Куликаускене, Раскопки курганов в местности Аукштейи Русокай, - АО 1974 года, М., 1975, с. 402-403.

ir Nr. 6(30)[1]. Abu pilkapiai suardyti, tačiau galima buvo aiškiai konstatuoti, jog abu jie turėjo akmenų vainikus. Akmenų vainikų dalys geriau buvo išlikusios pilkapyje Nr. 2(32). Čia aiškiai matėsi dviejų akmenų vainikų liekanos: išorinio, juosusio pilkapio sampilą, ir vidinio, buvusio arčiau centro, pačiame pilkapio sampile. Tačiau daugumas akmenų buvo išvartyti, išmėtyti ir gulėjo jau nebe pirminėje padėtyje: nemaža jų aptikta net sampilo paviršiuje. Pilkapio Nr. 6(30) vainiko akmenys buvo visiškai išvartyti ir sumesti krūvomis. Buvo aišku, kad pilkapiai kasinėti. Tai patvirtino pilkapyje Nr. 2(32) aptiktos jau nebe pirminėje padėtyje suardyto kapo liekanos. 1,2 m gylyje buvo rastas geležinis įmovinis 13 cm ilgio ietigalis nutrupėjusia įmova ir nulaužta plunksnos viršūnėle. Plunksnos plotis 3 cm. Po ietigaliu gulėjo kaukolės dalis, o greta jos nedeginto kaulo gabalas. Visa tai leidžia teigti, kad čia būta griautinio kapo, įrengto pilkapio centre iškastoje duobėje po sampilu. Pagal pilkapio struktūrą, laidoseną ir geležinį ietigalį, pilkapis datuotinas I m.e. tūkstantm. viduriu.

Pilkapyno ŠR dalyje aptikti degintiniai kapai. Ryškiausias pavyzdys - tyrinėtas pilkapis Nr. 4(22). Tai vienas geriausiai išlikusių pilkapių šioje pilkapyno dalyje. Tiriant pilkapį, ir jo sampile buvo aptikti akmenys.

Ryškesnės akmenų vainiko liekanos atidengtos 60 cm gylyje nuo sampilo paviršiaus, matuojant nuo pilkapio centro. Čia aptikti labai stambūs akmenys (75x70x50, 65x45x30, 30x20x11 cm ir pan.), kurie buvo išsidėstę 50-70 cm aukščiau ir vietomis sudarė tarsi dviaukščio akmenų vainiko dalį. Kiti akmenys gulėjo pavieniui, tačiau visi

---

[1] Skaičiai skliaustеliuose atitinka pilkapių numerius, pažymėtus situaciniame plane.

tame pačiame gylyje. Tiriant pilkapį toliau, bemaž pačiame pilkapio centre, 1,1 m gylyje, buvo atidengtas dar vienas akmuo, o žemiau jo, 1,4 m gilumoje, atsidengė degintinis kapas, kurį sudarė 40x45 cm skersmens plote 5 cm storiu išbarstytų degintinių kaulų krūvelė ir virš jų gulėjusios įkapės: 23 cm dydžio geležinis pjautuvas nulūžusia viršūne ir geležiniai trinariai žąslai viena nutrūkusia grandimi. Išlikusios grandies skersmuo 7 cm, kraštinių narelių ilgis - 7-8 cm, vidinio narelio - 5 cm. Tikrinant kapo dugną, 10 cm giliau, po kapu, buvo aptiktas dar vienas nedidelis 16x14x9 cm dydžio akmuo. Degintinis kapas įrengtas ant buvusio žemės paviršiaus, tuoj po pilkapio sampilu, greičiausiai I tūkstantm. antrojoje pusėje.

Kiti tyrinėtieji pilkapiai jau neturėjo akmenų vainikų. Jie buvo arba visai suardyti, arba tušti (pilkapiai 1(8), 3(4), 3(24), 8(25). Išsiskyrė pilkapis Nr. 7(17), kurio pačiame centre, 70 cm gylyje, buvo rastas geležinis pjautuvas nulaužta viršūne ir įkote. Jokio kapo žymių nepastebėta, nors pilkapio sampile buvo degėsių, pelenų bei stambesnių angliukų. Šis ir likusieji tušti pilkapiai, išskyrus tik 8(25), kuris buvo bevėik visai suardytas, traktuotini kaip simboliniai.

Tyrinėtoji pilkapių grupė įdomi tuo, kad joje būta ir griautinių, ir degintinių kapų. Perėjimas iš ingumacijos į kremaciją Rytų Lietuvoje konstatuotas I m.e. tūkstantm. viduryje. Šiai datai neprieštarauja pilkapių struktūra. Tačiau tas faktas, kad tyrinėtieji pilkapiai grupės V dalyje jau neturėjo akmenų vainikų, simboliniai pilkapiai ir aptikti radiniai leidžia daryti išvadą, jog šiame pilkapyne mirusieji laidoti dar I m.e. tūkstantm. antrojoje pusėje, o gal net II pradžioje.